

بررسی آثار معماری و شهر سازی شیخ بهایی از منظر پایداری

لیلا زارع^۱، روح الله معمارزاده^۲*

۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب، zare.leila@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب، rmemarzadeh۲@gmail.com

چکیده

بهاء الدین محمد معروف به شیخ بهایی از جمله معدود دانشمندانی است که در اکثر علوم متداول زمان خویش دستی داشته و از چهره های برجسته و درخشان علمی قرن یازدهم بوده است. وی علاوه بر فقه و اصول و حدیث، ادبیات و هندسه و حساب و جبر و اقسام ریاضیات را به خوبی می دانسته و علوم را درک کرده بود. شیخ بهایی آثار بسیاری را در معماری و شهر سازی از خود به جای گذاشته است که در همه آنها به نوعی رد پای از شهر سازی پایداری می توان یافت. اگر پایداری را شناسایی محدودیت های محیطی برای فعالیتهای انسانی در ارتباط با شهر ها و تطبیق روشهای طراحی در این محدودیت ها تعریف کنیم، شیخ بهایی این تعریف را به بهترین وجه ممکن در بناها و طرح های ساخته شده توسط او یا آنها که تحت نظارت او انجام شده است به انجام رسانده است. این پژوهش از نوع کاربردی و از نظر روش و ماهیت توصیفی - تحلیلی می باشد و از ابزار اسناد کتابخانه ای و منابع و مراجع تخصصی بهره برده است. در این پژوهش آثار شیخ بهایی از منظر پایداری و اصول حاکم بر پایداری در معماری و شهر سازی مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفته است، و در نهایت این پژوهش به این نتیجه رسیده است که آثار شیخ بر محور های توجه به اقلیم، تأکید بر معماری و شهر سازی پایدار، شهر سازی برای مردم و در خدمت مردم، عدم توجه به فشار های سیاسی در طراحی استوار است.

واژه های کلیدی: شیخ بهایی، پایداری، شهر سازی، معماری، اصفهان

۱- مقدمه

با نگاهی به معماری و شهر سازی گذشته ایران در می یابیم که هر خشتی که بر خشتی نهاده شده است در آن حکمتی مستتر بوده است و هیچ امری بدون دلیل صورت نپذیرفته است. شیخ بهایی یکی از علماء و دانشمندان اسلامی است که دستی در معماری و شهر سازی داشته و آثار ایشان ضمن اینکه کاملاً دارای پشتوانه فکری و عقلی بوده از منظر شهر سازی و معماری پایدار که در این زمان از آن زیاد سخن به میان می آید نیز مطابقت و همخوانی دارد. به عبارتی شیخ در طراحی های خود اصول معماری و شهر سازی پایدار را رعایت نموده است. در این پژوهش ضمن پرداختن به آثار شیخ بهایی، اصول پایداری نیز مورد بررسی قرار گرفته و سپس آثار شیخ از منظر معماری و شهر سازی پایدار مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۲- شیخ بهایی

بهاء الدین محمد بن عزالدین، حسین بن عبدالحمید بن شمس الدین محمد بن علی بن حسن بن محمد بن صالح حارثی همدانی عاملی جبعی (یا جباعی) لویزانی در صبحگاهان روز ۲۶ ذیحجه سال ۹۵۳ هجری قمری در جبل عامل لبنان به دنیا آمد. پدرش شیخ عزالدین عاملی بود. خانواده او ابتدا در قریه ای به نام جباع در ناحیه شام و سوریه سکونت داشتند. اینان از خاندان حارث بن عبدالله اعور همدانی (متوفی به سال ۶۵ هجری قمری) بودند [۱]. سال های پایانی هزاره اول هجری قمری